

4. KÖZIGAZGATÁSI SEKTOR

Önkormányzati hivatalok, minisztériumok, környezetvédelmi felügyelőségek stb.

1. KÉP A KÖZIGAZGATÁSRÓL

A közigazgatásban dolgozókról sokakban nagyon kedvezőtlen kép alakult ki. A hivatalnokok a legtöbb ember szerint lusták: személyes sértésnek veszik, ha a munkaidő végéhez közeledve új munkát kapnak. Van, aki szerint a közigazgatásban csak az dolgozik, aki máshol már nem tudott elhelyezkedni. Sokukról gondolják, hogy nincs diplomája, és nem beszél idegen nyelveket. Az ügyeket nem szívesen vállalják el, gyakori az aktatologatás, az egymásra mutogatás. A legtöbb közigazgatásban dolgozó a környezetvédelmet nyűgnek tekinti, a környezetvédőket pedig mosolyognivaló bolondoknak. A politikától való függés gyakran túl erős, sokszor a politikusok kénye-kedve szerint kell dolgozniuk.

2. VALÓSÁG

A közigazgatásban dolgozók csak viszonylag beszabályozott keretek között mozoghatnak. Munkájukat rengeteg **jogszabály, szabályzat** határozza meg. Ráadásul a vonatkozó jogszabályok az utóbbi időben igen gyorsan változtak, végrehajtásuk nem egy esetben ellentmondásos, vagy legalábbis vitatható.

A szabályozottságra, és az emberhiányra jellemző, hogy a közigazgatásban dolgozók sokszor csak „kiskapukon” keresztül juthatnak el megbeszélésekre, tanácsozásokra, konferenciákra. Előfordult, hogy egy környezetvédelmi felügyelőség munkatársai csak inkognitóban mehettek el egy konferenciára, mert a felügyelőség vezetője hivatalosan nem engedte el őket. A konferencia végén a felügyelőség dolgozói megkérték a szervezőket, hogy sehol ne jelenjen meg írásban a nevük, ne maradjon nyoma a jelenlétüknek.

Bár a **politikától való függés** minden szektorra jellemző, a közigazgatás ilyen téren különösen sebezhető. Fokozza a kiszolgáltatottságot, hogy a közigazgatás a politikai akarat közvetlen végrehajtója, így a döntéshozók (politikusok) és a közigazgatási szakemberek állandó kapcsolatban állnak. Mai gyakorlat szerint egy minisztériumi főosztályvezetőnek politikailag színt kell vallania – ezzel pedig veszélybe sodorhatja magát. Ideális lenne a közigazgatás és a politika eltávolítása, a közigazgatás kizárólag szakmai alapokra helyezése.

A közigazgatásban sok jó kezdeményezés szertefoszlik, amikor az azt szorgalmazó dolgozó elkerül a posztjáról. Sokszor nem igazán az intézmény, hanem csak néhány lelkes dolgozó visz egy-egy jó ügyet.

A Környezetvédelmi Minisztérium és annak szervei (környezetvédelmi felügyeletek, nemzeti park igazgatóságok stb.) felismerték, hogy a **zöld szervezetek** a szövetségeseik. Sokszor nem csak politikai támogatóként igénylik a segítségüket, hanem szakemberként is.

Például a Környezetvédelmi Törvény készítésekor a Minisztérium és az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága között elhúzódó, egyre reménytelenebbnek látszó vita alakult ki. Egy zöld civil szervezet harmadikként belépett a szócsatába, felajánlotta a zöldek egyöntetű

támogatását, cserébe kért néhány módosítást a törvénytervezet szövegében. A Minisztérium örömmel vette az ajánlatot.

A Minisztérium megállapodást kötött a környezeti ipar szakmai tömörüléseivel, amelyben ígéretet tettek az információ áramlás segítésére, a folyamatos kapcsolattartásra. Ez nagyban segíthet a szektorok közötti párbeszéd javulásához. (Korábban előfordult, hogy a jogalkotó egy szakmai szervezetnek 24 órás határidővel küldött egy jogszabály-tervezetet véleményezésre. Ha pedig egy-egy jogszabály már hatályba lépett, azt módosítani presztízsveszteséggel járna. Volt rá eset, hogy a Minisztérium elismerte egy frissen elkészült jogszabály hiányosságait, de kimondta, hogy azt nem hajlandó módosítani.)

Ugyanakkor sokszor olyan témákban sem kérik ki az érintettek véleményét, amibe nem látnak, nem láthatnak a Minisztérium munkatársai. Sokszor nehéz beláttatni a közigazgatási szervekkel, hogy az üzleti szféra ért valamihez, és érdemes őket meghallgatni. Sokszor még a szakmai érdekvédelmi tömörüléseket is igyekeznek félresöpörni. Sokszor a tárgyalóasztal egyik oldalán olyan üzleti szervek ülnek, amelyeknek tapasztalataik vannak „Prágától Kínáig”, a másik oldalon pedig olyan tisztviselők, akik nem beszélnek nyelvet, nem mennek szakmai utakra külföldre. Ennek ellenére sok közigazgatási tisztviselő úgy érzi, hogy nincs semmi szükség mások véleményének kikérésére.

Magyarországi üzleti szervezetek szerint előfordult, hogy a Minisztérium félresikerült, káros következményekkel járó jogszabály-tervezeteket a környezetvédő szervezetek nyomásával, követeléseivel magyarázott, hollott azok még hasonló javaslatot sem terjesztettek be. Nehéz utólag kideríteni, hogy a Minisztérium valóban így viselkedett-e, az azonban mindenképpen jelzés értékű, hogy a történet sajnos sokaknak teljesen hihetően hangzik.

Több üzleti szervezet számolt be arról, hogy a felügyelőségek munkatársai eleve bizalmatlanul viselkednek velük szemben. Úgy érezték, hogy azt kell bizonygatniuk, hogy ők nem hazudnak.

A jogalkotók és jogalkalmazók túlságosan elkülönülnek: bár a környezetvédelmi **jogrendszer** viszonylag fejlett, a jogszabályok betartatása messze nem kielégítő. A Környezetvédelmi Felügyelőségek olyan **ember-, és forráshiánnyal** küszködnek, hogy egy-cég ellenőrzésére ma átlagosan ötvenként kerül sor. A felügyelet ráadásul előre közlik a cégekkel, hogy mikor fognak ellenőrizni, és ez általában délelőttre esik. Mindenki tudja, hogy ezek a cégek éjjel engedik ki a szennyvizeiket.

A környezetvédelmi felügyelet kapacitása már-már abszurd mértékben nincs arányban a feladatok mennyiségével. Sok vállalat hónapokig vár különböző környezetvédelmi engedélyekre. Ez nagymértékben lassítja a fejlesztéseket, a tervezést. A közigazgatás kapacitásának növelésében, a nagyobb erkölcsi és anyagi megbecsülésben a civil szervezetek és az üzleti szektor teljesen egyetért.

A környezetvédelmi felügyelet a kisvállalkozásokat nem is látják. Az adatbázisban csak akkor jelenik meg egy-cég, ha telephelyet engedélyezett, ha profitváltáshoz kell a szakhatóság engedélye, ha a cég maga felülvizsgálatot kér, vagy ha azt a hatóság kezdeményezte. (Ez utóbbit sokszor konkurens cég, vagy a neheztelő lakosság kezdeményezi.) Amíg ezek valamelyike nem történik meg, addig a cég láthatatlan az állam számára. Becslések sincsenek arról, hogy mennyi lehet a láthatatlan, szennyező kisvállalkozások száma.

Amikor egy, a környezeti tanúsítványok kiadásával foglalkozó cég kezdeményezte, hogy osszák meg a feladatokat a felügyelőségekkel, a hatóság nagyon nyitott volt a tárgyalásra. Tárgyalókészek voltak, valószínűleg segítséget reméltek.

A felügyeleteken az információhoz jutás általában nagyon nehézkes. Szívesen elbeszélgetnek az érdeklődővel, de konkrét adatokat még szóban is alig említene, írásban pedig igyekeznek egyáltalán nem kiadni. "Igen, valami ott folyik kifelé a gyárból, van benne ammónia, igen, de nem tudom, hogy elmondhatom-e, hogy mennyi." Cégek személyiségi jogaira hivatkoznak, vagy aláírási jogra (vezető). A vezető általában a Minisztériumhoz irányít, az viszont vissza a helyi szervhez. Környezetvédők szerint olyan eset is volt, hogy, hogy egy adott vállalatról maga a cég adott információt a környezetvédelmi szervezeteknek, az illetékes környezetvédelmi felügyelet viszont nem.

A területi hatóságok jogalkalmazása között is nagyon nagy különbségek vannak. A Minisztérium alkotja a legtöbb jogszabályt, de ezek hemzsegek az ellentmondásoktól, a nem egyértelmű megfogalmazásoktól. Ha mondjuk egy cég előzetes álláspontot kér a minisztériumtól, akkor az általában elzárkózik ettől. Erre minden jogalapja megvan, hiszen nem kötelezhető előzetes álláspont kiadására. Ha mégis eléri a cég, hogy a Minisztérium kiadjon előzetes álláspontot, jogértelmezést, az sem segít sokat, hiszen az a területi szakhatóságokra nézve nem kötelező hatályú. Ahány felügyelet (márpedig tizenkettő van.), annyi féle jogszabály-végrehajtási gyakorlat.

A lakosságot érintő környezetvédelmi ügyek 80%-a **önkormányzati** ügy. Az önkormányzatok környezetvédelmi elkötelezettsége nagyon változó. Nagyrésztük ma már elismeri, hogy szükség van környezetvédő civil szervezetekre, de még mindig úgy gondolják, hogy a környezetvédelem csak egy nyűg, egy pénznyelő tevékenység. Kevesen látják át, hogy környezetvédelemmel pénzt takaríthatnak meg, vagy akár még nyerhetnek is.

Sok önkormányzatnál nincs környezetvédelmi ügyosztály, sőt környezetvédelmi előadó, referens sem. A hatékony munkához egyszerre kellene intézkedni: akciót szervezni, kampányt tervezni, a médiát mozgósítani...

Önkormányzatok gyakran kényszerből, vagy egyszerűen kapzsiságból átminősítenek üzemek, gyárak környékén lévő ipari, tartalék, vagy biztonsági övezeteket lakóövezetekké. Néhány évvel később az érintett üzemek azzal szembesülnek, hogy a köréjük települt lakók panaszkodnak, mert a vállalat szennyezi a levegőt, vagy éppen zajos. A problémát az önkormányzat okozta, de azt az adott üzem kénytelen valahogy megoldani.

A Fővárosi és a kerületi önkormányzatok közötti viszony köztudottan rossz, sőt esetenként kifejezetten ellenséges. A Főváros például forráshiányra hivatkozva keveset költ parkrendszerek, vagy éppen kerékpárutak építésére. Ugyanerre a kerületek egyáltalán nem kötelezhetőek. Néhány kerület példamutató városfejlesztésekbe kezdett, de a város egésze több mint kerületek összessége.

A **rendőrség** és a környezetvédő szervezetek kapcsolata általában jó. A rendőrség a környezetvédőkben nem a rend ellenségeit látja – jogba ütköző tiltakozó akciók eddig alig voltak Magyarországon. A tiltakozó akciókhoz, demonstrációkhoz a civilek igénylik a rendőri jelenlétet, segítséget. Egy tiltakozó akció például éppen azért okozott a tervezettnél sokkal nagyobb forgalmi dugót, mert a rendőrség nem intézkedett megfelelően.

Egy esetben egy előre be nem jelentett akcióra kivonult a rendőrség, tétlenül végignézte, ahogy a környezetvédők egy szennyező üzem bejáratát elállták. Akkor sem tettek semmit, amikor egy autós, akit öt percre feltartottak az aktivisták, kifejezetten kérte a rendőröket, hogy állítsák helyre a rendet. (Jog szerint ez a rendőrség kötelessége lett volna.) Az akció után a rendőrök vezetője azt mondta a zöld aktivistáknak: „, Önök majdnem beléptek az üzem területére, ez majdnem birtokháborítás. Az, hogy önök feltartják a forgalmat, az majdnem sérti

a KRESZ-t. Az, hogy előre be nem jelentetten demonstrálnak, ez majdnem sérti a gyülekezési törvényt.” Mosolygott, tisztelgett, és elment.

3. TANÁCSOK „KÖZIGAZGATÁSZOKNAK”

(minisztériumok, önkormányzatok, környezetvédelmi felügyelőségek stb. munkatársainak)

Minden tárgyalófélhez egyenrangúként viszonyuljunk: a lakosság, vagy az üzlet képviselőivel ne érezzük a hatósági státuszunkból eredő kiszolgáltatottságukat. Ez agresszivitást, haragot gerjeszhet bennük, ami később kárunkra lehet.

Teljesen felesleges olyan jogszabályt alkotni, amit a gyakorlatban nem lehet végrehajtani. Azt viszont, hogy a gyakorlatban milyen jogszabálynak milyen hatásai lehetnek, célszerű az érdekeltekkel megbeszélni. Ahogy egy hulladékkezelésről szóló rendeletet célszerű minden ilyesmivel foglalkozó céggel **egyeztetni**, úgy egy önkormányzati fejlesztési tervet is célszerű minden érdekcsoporttal egyeztetni, aki ott él vagy dolgozik. Az érdekcsoportok feltérképezésében, az érdekek harmonizálásában segítségünkre lehetnek a civil szervezetek. Mindezzel váratlan és kellemetlen bonyodalmakat kerülhetünk el.

A környezeti érdekek szem előtt tartása vitathatatlanul adhat némi többletmunkát, de a másik oldalon előnyökhöz juthatunk. Igyekezzünk az elérhető előnyökre helyezni a hangsúlyt – a partnerekkel való tárgyalásokkor is.

Civil, illetve nonprofit szervezetek sok esetben olcsóbban tudnak ellátni helyi közfeladatokat (takarítás, szemétyűjtés, park-gondozás stb.). Ha valamilyen téren segítségre szorulunk, és azt civil szervezetektől várjuk, azt mondjuk meg nekik világosan. Mi is jól járunk, hiszen ingyen, vagy olcsón juthatunk segítséghez, és ők is, hiszen általunk információhoz, illetve anyagi támogatáshoz juthatnak.

Nem célszerű a környezetvédők csupán egy-egy csoportjával kapcsolatot tartva úgy beállítani a dolgot, mintha a zöld szervezetek képviselve lennének. Ezzel nem csak a különböző környezetvédő szervezeteket haragíthatjuk egymás ellen, de a magunk támogatottságát is alááshatjuk. Igyekezzünk minél több civil szervezet támogatását elnyerni.

Környezetvédő szervezetek szívesen tartanak előadásokat, ismeretterjesztő rendezvényeket. Éljük a lehetőséggel: hívjuk meg őket minél több rendezvényünkre. Ha környezeti rendezvényre akár résztvevőként, akár előadóként meghívást kapunk, igyekezzünk eleget tenni a felkérésnek. Ez később komoly hasznot hozhat.

Igyekezzünk meggyorsítani a különböző **közigazgatási szervek közötti kommunikációt**. Rengeteg környezeti ügy veszti el lendületét minisztériumok, szakhatóságok, önkormányzatok közötti egyeztetések, tárgyalások közben.

Igyekezzünk példa értékű programokat megvalósítani, és azt széles körben ismertetni. Nagyon jó volt például a sziget-fesztiválon a szelektív hulladékgyűjtés népszerűsítésének ötlete. Sok környezeti program komoly propagandát jelenthet, ebben pedig a **politikusok, a döntéshozók** is érdekeltek.

Az **adatszolgáltatás** szervezeten belüli szabályait előre határozzuk meg, és a sajtóval való kapcsolatot is rendezzük. Előre célszerű tisztázni, hogy ki kinek mit mondhat, nyilatkozhat. Tartsuk szem előtt, hogy a környezeti adatok ma már fő szabályként nyilvánosak

(2001. LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáféréshez, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről). Igyekezzünk segíteni az újságírónak: ha nem tudunk válaszolni a kérdéseikre, igazítsuk őket útba, hogy ki adhat felvilágosítást. Lehet, hogy célszerű megfelelő szóvivő kijelölése, aki a fontosabb ügyekben bármikor tud válaszolni az újságírók kérdéseire.

Ha újságírónak beszélünk, beszéljünk őszintén, akkor is, ha esetleg kínos a téma. Lehetőleg kerüljük a szakkifejezéseket, érthetően, egyszerűen beszéljünk. Ha nem így tennénk, akkor kedvezőtlen kép alakulhat ki rólunk, és ez visszaüthet.

Ha a közigazgatási szerv honlappal is rendelkezik, ezen mindig legyen feltüntetve a szervezet elérhetősége: cím, postai cím, telefonszám, E-mail. A honlapon olvasható írások mellé írjuk oda a cikk születésének dátumát. Szükség esetén olvassuk át a **médiáról** szóló fejezet megfelelő részeit.

Az **önkormányzatok** egyik nagy lehetősége az, hogy a különböző ügyeket együtt, komplexen látják és irányíthatják. A feladatokat igyekezzünk összefüggéseikben látni. Lehet, hogy mondjuk a főtér parkosítását és az iskolai környezeti oktatást egyszerre megoldhatjuk: kertész vezetésével, és megfelelő szaktanár segítségével a gyerekek részt vállalhatnak a park építésében, a fák ültetésében. Ugyanígy kapcsolatba hozhatjuk a műemlékvédelmet mondjuk a turizmussal.

Új tervek, koncepciók kidolgozásába, tárgyalásába lehetőleg minden érdekeltet vonjunk be. A lakosság mindig érzékeny olyan környezeti témák iránt, amelyekben személyesen érintett. Mondjuk az ukrán lakos nem biztos, hogy tiltakozna, ha a háza fölött távvezeték épülne: valahogy úgy gondolná, hogy ennek így kell lennie. De „a magyar ember hátán nem lehet fát vágni.” A tájékoztatás, az egyeztetés hosszabbá, és néha költségesebbé teszi az előkészítést, de gyorsabbá, és olcsóbbá teszi az érdemi megvalósítást. Nem egy lakossági csoport akadályozott már meg fejlesztést, beruházást. A jövőben sok, már működő üzem is újra kell majd engedélyeztetni, és ehhez hatásvizsgálat is kellene fog. Az önkormányzatoknak ebben a folyamatban nagy szerepe lesz, és a lakossággal való kommunikáció is sokkal fontosabbá válik. Szükség esetén olvassuk át a Moderálás című részt.

4. HOGYAN ÉPÍTSEK KAPCSOLATOT „KÖZIGAZGATÁSZOKKAL”?

Ellentétben a politikusokkal, akiket politikai érvekkel lehet meggyőzni, vagy az üzletemberekkel, akik leginkább a cég profitjának növelésében érdekeltek, a közigazgatást **szakmai érvekkel** kell meggyőzni.

Célszerű előzetesen tájékozódni a közigazgatási szerv terveiről, koncepcióiról, anyagi lehetőségeiről, stb. Ezek alapján felderíthetjük a lehetséges **közös érdekeket**.

Közigazgatási szervekkel való tárgyalásokkor célszerű hangsúlyozni, hogy bár a környezeti érdekek figyelembevételére többletmunkát is jelent, de számos előnyt is adhat. Hangsúlyozni kell, hogy miért lehet jó az adott közigazgatási szervnek a környezetvédelmi programban való együttműködés.

Előre célszerű **telefonon tisztázni, hogy ki foglalkozik** majd az ügyünkkel. Biztosan kell tudni, hogy őt keressük, telefonban azt is tisztázni kell, hogy miről fogunk beszélni, és hogy körülbelül milyen hosszban. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az illető készülni fog a találkozóra: közigazgatásban dolgozóknak erre általában nincs idejük. Ha azt akarjuk, hogy az

illető készüljön a találkozásra (hozzon el valamilyen anyagot, vagy nézzen át egy dokumentációt), azt külön kérjük. Az illetékestől úgy kérjük találkozót, hogy ő javasoljon időpontot. A telefonbeszélgetés folyamán kérdezzünk rá az illető pontos nevére, és telefonszámára. (Ez akkor is hasznos lehet, ha a megbeszélte tárgyalásig valami módosulna.)

A megjelenés nagyon fontos a közigazgatásban is. Minisztériumba, hatósághoz, önkormányzathoz lehetőleg elegánsan menjünk. Ha szükségét érezzük, olvassuk át a bevezető **megjelenésről** szóló részeit.

Legyen nálunk **írásos anyag** arról, amit akarunk. Ez lehet egy oldal is, hiszen a rövideg, tömörség gyakran kifejezetten előnyt jelent. Ezt adjuk át, és beszéljük meg a következő lépést. Sose váljunk el úgy, hogy „Majd keressük egymást”. Rögzítsük előre a következő tárgyalás idejét, helyét. Hagyjunk időt az átadott anyag átolvasására, ha nem sürgős az ügy, akkor körülbelül egy hetet.

Közigazgatásban minden ügy csak írott formában kezdődhet. Ez lehet fax, E-mail, levél. Telefonon, vagy szóban ügyet felvenni nem lehet, írott kommunikáció kell. Még ha a kommunikáció személyes kapcsolaton alapszik is, akkor is formális levél kell, informális választ közigazgatásban dolgozó még a férjének sem adhat.

Próbáljunk a tárgyalások során arra törekedni, hogy a közigazgatási szerv képviselője **mondja ki azt, amit el szeretnénk érni**. Ha mi mondjuk ki a javaslatunkat, attól esetleg idegenkedhetnek, de ha ők, akkor ragaszkodni fognak az igazukhoz. **Tárgyalási technikákról** bővebben olvashat a bevezető részben.

Üzleti szervezetként, vagy akár környezetvédő civil szervezetként szervezhetünk **tanácskozásokat**, melyekre a közigazgatás képviselőit is meghívhatjuk. Az ilyen találkozók nagyon nehéz megszervezni, igazából a közigazgatási szervek nem szívesen teszik ki maguknak esetleges támadásoknak. A szervezéskor nagyon hasznos lehet a kapcsolatrendszer tudatos építése. A tárgyalások nagy nyeresége lehet, hogy a cég, szervezet fel tudja deríteni az ellenállási és az egyetértési pontokat.

A **környezeti adatok** ma már fő szabályként nyilvánosak (2001. LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáféréshez, a nyilvánosságának a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről). Ennek ellenére sok hatóság igyekszik kibújni a tájékoztatás, informálás kötelezettségei alól. Ha szükséges, hivatkozzunk a fenti, vagy a környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. Törvény a környezet védelmének általános szabályairól) vonatkozó részeire.

Környezeti adatok kikérését regionális szervnél kezdeni meglehetősen reménytelen. Célszerűbb a közigazgatási államtitkárhoz fordulni, hogy az adott adat hozzáférhető-e, és ha igen, akkor kérni kell, hogy adják ki. Erre a közigazgatási államtitkár azt fogja válaszolni, hogy igen, az adat hozzáférhető, mégpedig itt és itt. Ezt a levelet kell elvinni az illetékes szervnek, amire az köteles kiadni az adatot.

Önkormányzatok esetében célszerű a polgármesterhez, esetleg az alpolgármesterhez, vagy a frakcióvezetőhöz címezni a levelet. Ilyen esetekben a politikai érvek kerülhetnek előtérbe, míg a szakbizottságok (Környezetvédelmi Bizottság) esetében a szakmai érvek számítanak.

Források felderítésében az önkormányzatok minden segítséget szívesen vesznek, együttes pályázást is örömmel fogadnak. Szakemberhiány miatt általában szívesen vesznek szakértést, információval való ellátást is. Környezetvédelmi rendezvények szervezésére (például az Autómentes Nap programjainak rendezésére, vagy Föld Napi programok szervezésére) a legtöbb önkormányzatnak nincs embere. Az ilyen programok szervezését, lebonyolítását is nagyon szívesen veszik.

Közös rendezvények szervezésekor igyekezzünk sok lakost, és a média számos képviselőjét mozgósítani. Ne feledjük, hogy az önkormányzati képviselő politikus, aki lehet, hogy nem az új játszótér miatt lesz nekünk hálás, hanem azért, mert a játszótér megnyitójáról a tévé beszámolt, és ő maga is jól látszott a sok boldog gyermek között.

Önkormányzatok minden intézkedést véglegesnek szánnak. Ha például egy teret lezárnak, akkor az az idők végeztéig a gyalogosoké kell hogy legyen. Nagyon kicsi a kísérletek száma. Ezt az időszakiságot a környezetvédők erősíthetnék: felajánlhatják egy-egy utca időszakos (lehetőleg nyári) lezárását, a következmények felmérését, és a további teendők (végleges lezárás, vagy az eredeti állapot visszaállítása) kidolgozását.

Nem célszerű a közigazgatásra erőszakkal hatni. Lehet, hogy egy önkormányzatra tüntetésekkel, tiltakozó akciókkal, média-nyilatkozatokkal is lehet hatni, de ez hosszútávon nem hoz eredményt. Ne a csatát nyerjük meg, hanem a háborút: **igyekezzünk jó kapcsolatot kiépíteni**. Ne a közigazgatás ellen dolgozzunk, hanem lehetőleg velük együtt.

Önkormányzat perelhető, pl. vagyongazdálkodási ügyekben, de ez csak akkor lehet sikeres, ha a jogi kereset biztos lábakon áll, a vád jól bizonyítható, megalapozott.

A legtöbb önkormányzat rendszeresen ad ki saját újságot – ezekbe írhatunk cikkeket. Az **önkormányzati lapok** általában nem adnak le a képviselő testület számára kínos híreket. Nem gyártanak ellenségeket maguknak – ez érthető. Olyan cikkeket vesznek szívesen, amik nem csak a problémát mutatják meg, de lehetséges megoldást is kínálnak, és megoldó akcióról is beszámolnak. Pl. nem szívesen adnak közzé a közlekedési gondokról szóló cikket. Ha viszont beszámolhatnak mondjuk egy új buszállomás építéséről, vagy új biciklitárolók vásárlásáról is, akkor szívesen írnak arról is, hogy ez miért is szükséges.

Meglévő jogszabály módosításáért a Minisztériumon belül kell lobbizni, ez sziszifuszi munka. Követni kell, hogy egy ügy hol tart, ki írja. Ehhez ismeretségek, összeköttetések, hírforrások kellene, ez a „bozótos harcmodor”.

Minisztériumban ők nem a felsővezetőket célozzák, hanem a főosztályvezetőket, mert ők nem változnak a politikai változásokkal, ők maradnak, szakmai alapon választják őket. (Elismeri, hogy van ennek az elvnek is hátránya.)